

Υπόμνημα Συμβούλων Εκπαίδευσης Κοινωνικών Λειτουργιών (ΠΕ30)

Θέμα: Η Κοινωνική Εργασία στην Εκπαίδευση (Σ.Μ.Ε.Α.Ε., Σχολικές Μονάδες Γενικής Αγωγής, ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., Ε.Δ.Υ., Υποστηρικτικά Προγράμματα): Καθήκοντα, Αρμοδιότητες και Προτάσεις βελτίωσης έργου.

Εισαγωγή: Κοινωνική Εργασία στην Εκπαίδευση

Η Κοινωνική Εργασία στην Εκπαίδευση αποτελεί μια εξειδικευμένη κοινωνική επιστήμη με ένα διακριτό, αυτόνομο και πολυσχιδές πεδίο παρέμβασης, το οποίο αναπτύσσει ένα ευρύτατο φάσμα εφαρμογών σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος (Καλλινικάκη & Κασέρη, 2014). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η παρουσία του Κοινωνικού Λειτουργού (ΠΕ30) κρίνεται αναγκαία για τη διασφάλιση του δικαιώματος όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, την προστασία τους και την ισότιμη κοινωνική συμμετοχή. Οι παρεμβάσεις του στοχεύουν άμεσα στην άρση των δομικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών εμποδίων που οδηγούν στη θεσμική περιθωριοποίηση, με απώτερο σκοπό την οικοδόμηση ενός σχολικού περιβάλλοντος που εμφορείται από τις θεμελιώδεις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της συμπερίληψης (Μητροπούλου, 2025). Από τη θέση μας ως Σύμβουλοι Εκπαίδευσης ΠΕ30 και μέσα από τον επιστημονικό, καθοδηγητικό, επιμορφωτικό και αξιολογικό μας ρόλο, καταθέτουμε το παρόν πλαίσιο και διατυπώνουμε παράλληλα μια σειρά προτάσεων για τη θεσμική θωράκιση και τη βελτίωση του έργου των Κοινωνικών Λειτουργών.

Η μεθοδολογία των κοινωνικών λειτουργιών στην εκπαίδευση, διέπεται από ολιστική προσέγγιση, η οποία βασίζεται στις θεμελιώδεις αρχές της Κοινωνικής Εργασίας, όπως αυτές διατυπώνονται από τη Διεθνή Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργιών (International Federation of Social Workers - IFSW) και τη Διεθνή Ένωση Σχολών Κοινωνικής Εργασίας (International Association of Schools of Social Work - IASSW, 2014). Οι φορείς αυτοί προτάσσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την αυτοδιάθεση και την ενδυνάμωση ως αναγκαίες προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος. Στο πλαίσιο αυτό και σε ευθυγράμμιση με τις διεθνείς συμβάσεις για τα δικαιώματα του παιδιού (Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, 1989) και των ατόμων με αναπηρίες (Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, 2006), καθώς και τις κατευθύνσεις της UNESCO (1994) για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και τους στόχους της Ατζέντας 2030 (United Nations, 2015), η Κοινωνική Εργασία πραγματοποιείται μέσω της σύγκλισης σύγχρονων επιστημονικών μοντέλων (Μητροπούλου, 2025).

Βάσει της οικοσυστημικής προσέγγισης (Bronfenbrenner, 1979) και του μοντέλου «Το Άτομο στο Περιβάλλον του» (Person-in-Environment - PIE) (Πιλήσης, 2011), η σχολική κοινότητα προσεγγίζεται ως ένα πολυεπίπεδο σύστημα. Όπως επισημαίνει η Κατσαμά (2024), ο κοινωνικός λειτουργός μελετά τις συνθήκες εκδήλωσης των φαινομένων, αναδεικνύοντας τις επιπτώσεις τους στη σχέση μαθητών και σχολείου,

ενώ παράλληλα πραγματοποιεί στοχευμένες παρεμβάσεις σε μαθητές, εκπαιδευτικούς, οικογένειες και την κοινότητα για την αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών. Η σφαιρική αυτή θεώρηση συνδέεται οργανικά με την προσέγγιση των Δυνατών Σημείων (Strengths-based approach) (Rogers et al., 2020), η οποία μετατοπίζει το κέντρο βάρους από το «έλλειμμα» ή την «παθολογία» στην ανίχνευση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των αποθεμάτων του μαθητή και του περιβάλλοντός του. Έτσι, η μεθοδολογική πράξη υπερβαίνει την παθητική ανακούφιση των δυσκολιών, στοχεύοντας άμεσα στην ενεργοποίηση, την ενδυνάμωση (Mullaly & West, 2017) και την αυτόνομη ανάπτυξη όλων των εμπλεκόμενων μερών (Μητροπούλου, 2025).

A. Αποστολή και Θεσμικός Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στην Εκπαίδευση

Ο Κοινωνικός Λειτουργός (κλάδος ΠΕ30) αποτελεί αυτοτελή επιστημονική ειδικότητα του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και ασκεί το έργο του στο πλαίσιο της Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης, με σκοπό την προαγωγή της ισότιμης πρόσβασης όλων των μαθητών στην εκπαίδευση, την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης, την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και τη διαμόρφωση ενός ασφαλούς, συμπεριληπτικού και υποστηρικτικού σχολικού περιβάλλοντος.

Το έργο του Κοινωνικού Λειτουργού θεμελιώνεται στις αρχές της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας, της συμπερίληψης, της διεπιστημονικής συνεργασίας, της συνεργασίας με την οικογένεια, της προστασίας του επαγγελματικού απορρήτου και της τήρησης των κανόνων δεοντολογίας του επαγγέλματος.

Σε ένα γενικό πλαίσιο, ο Κοινωνικός Λειτουργός αναπτύσσει και υλοποιεί παρεμβάσεις σε επίπεδο μαθητή, οικογένειας, σχολικής μονάδας και κοινότητας, με στόχο: α) την πρόληψη κοινωνικών και ψυχοκοινωνικών δυσκολιών που επηρεάζουν τη σχολική φοίτηση και συμμετοχή, β) την ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση μαθητών και των οικογενειών, γ) την ενίσχυση της συνεργασίας σχολείου, οικογένειας και κοινότητας, δ) την έγκαιρη ανίχνευση παραγόντων κινδύνου και προστασίας, ε) τη διασύνδεση της σχολικής κοινότητας με υπηρεσίες υγείας, ψυχικής υγείας, κοινωνικής προστασίας, πρόνοιας και δικαιοσύνης, στ) την προαγωγή της κοινωνικής ένταξης, της ισότιμης συμμετοχής και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, ζ) τη διεπιστημονική διαχείριση ψυχοκοινωνικών κρίσεων και την υποστήριξη της σχολικής κοινότητας, η) τη διαμεσολάβηση, την καλλιέργεια διαπολιτισμικής επικοινωνίας, την πρόληψη της σχολικής διαρροής και την άρση των στερεοτύπων και προκαταλήψεων σε σχολικές μονάδες με πολιτισμική ποικιλομορφία.

Στην πράξη, ο Κοινωνικός Λειτουργός αποτελεί τον θεσμικά αρμόδιο επαγγελματία για: α) την ψυχοκοινωνική αξιολόγηση του ατομικού, οικογενειακού και κοινοτικού πλαισίου του μαθητή, β) τη σύνταξη και επιστημονική τεκμηρίωση του Κοινωνικού Ιστορικού, γ) την εκτίμηση των κοινωνικών παραγόντων που επηρεάζουν την εκπαιδευτική πορεία του μαθητή, δ) τη διασύνδεση του σχολείου με τις υπηρεσίες

και τους φορείς της κοινότητας, ε) τη συνηγορία υπέρ των δικαιωμάτων των μαθητών και των οικογενειών τους και στ) την ανάπτυξη δράσεων πρόληψης, ενδυνάμωσης και σχολικής και κοινωνικής ένταξης.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός στην Εκπαίδευση ασκεί τα επιστημονικά και επαγγελματικά του καθήκοντα με επιστημονική αυτονομία και λειτουργική ανεξαρτησία, συμμετέχοντας ισότιμα στη διεπιστημονική ομάδα. Η διεπιστημονική συνεργασία εδράζεται στην αναγνώριση και τον σεβασμό της διακριτής επιστημονικής γνώσης, των αρμοδιοτήτων και της επαγγελματικής ευθύνης κάθε ειδικότητας και, ως εκ τούτου, δεν συνεπάγεται αλληλοεπικάλυψη ρόλων ή αρμοδιοτήτων, ούτε υποκατάσταση ή άσκηση του επιστημονικού έργου που εμπίπτει στην αρμοδιότητα άλλου επαγγελματία. Η σύνθεση των διαφορετικών επιστημονικών οπτικών διασφαλίζει τον πληρέστερο σχεδιασμό παρεμβάσεων και την ολιστική υποστήριξη του μαθητή.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Κοινωνικός Λειτουργός έχει την επιστημονική ευθύνη για τη διερεύνηση και την αξιολόγηση της αλληλεπίδρασης του μαθητή με το οικογενειακό, κοινωνικό και κοινοτικό του περιβάλλον, καθώς και για τη διασύνδεση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με τα ανωτέρω συστήματα. Με τον τρόπο αυτό, οι κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη σχολική φοίτηση, τη μαθησιακή πορεία, τη συμμετοχή και τη συνολική ευημερία του μαθητή εντοπίζονται, αξιολογούνται και αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο μιας ολιστικής και διεπιστημονικής προσέγγισης.

Β. Αρμοδιότητες του Κοινωνικού Λειτουργού εξειδικεύονται ανά εκπαιδευτική δομή

Β1. ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΣΜΕΑΕ)

Ο Κοινωνικός Λειτουργός στις ΣΜΕΑΕ έχει ως κύρια αποστολή την ψυχοκοινωνική υποστήριξη των μαθητών, των οικογενειών τους και της σχολικής κοινότητας, μέσω παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και τη διασύνδεση του σχολείου με την κοινότητα.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός στις ΣΜΕΑΕ:

1. Διενεργεί ολοκληρωμένη ψυχοκοινωνική εκτίμηση του μαθητή και της οικογένειάς του μέσω του κοινωνικού ιστορικού και της κοινωνικής διερεύνησης σε επίπεδο σχολείου, οικογένειας και κοινοτικών φορέων/υπηρεσιών.
2. Εκτιμά τους οικογενειακούς, κοινωνικούς, και περιβαλλοντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη φοίτηση, τη συμμετοχή και την εξέλιξη του μαθητή.
3. Προτείνει τόσο προς το εκπαιδευτικό προσωπικό όσο και προς την οικογένεια τις αναγκαίες προσαρμογές για την ένταξη και προσαρμογή του μαθητή στο σχολικό πλαίσιο, παρέχοντας συμβουλευτική υποστήριξη στους φροντιστές για την επίτευξή τους.

4. Συμμετέχει στη σύνταξη, εφαρμογή και αξιολόγηση του Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος (ΕΠΕ), εισηγούμενος τις απαραίτητες ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις.
5. Στηρίζει συστηματικά και προγραμματισμένα, σε ατομική και ομαδική βάση, τους μαθητές, που αντιμετωπίζουν προσωπικά ή άλλου είδους προβλήματα.
6. Υλοποιεί ομαδικά προγράμματα με μαθητές για την ανάπτυξη κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, την πρόληψη του αποκλεισμού και την ενίσχυση της συμμετοχής και της αυτονομίας.
7. Παρέχει συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε γονείς και κηδεμόνες μέσω ατομικών ή και ομαδικών συναντήσεων.
8. Σχεδιάζει και υλοποιεί δράσεις πρόληψης, ευαισθητοποίησης και προαγωγής της ψυχικής υγείας και της κοινωνικής ένταξης στη σχολική κοινότητα, καθώς και, σε συνεργασία με την ευρύτερη κοινότητα, προγράμματα ευαισθητοποίησης με στόχο την αποδοχή και την ορατότητα της αναπηρίας.
9. Σχεδιάζει και εφαρμόζει προγράμματα μετάβασης μεταξύ των εκπαιδευτικών βαθμίδων, καθώς και προγράμματα προετοιμασίας για την επαγγελματική και κοινωνική ένταξη των μαθητών.
10. Σχεδιάζει και εφαρμόζει προγράμματα συνεκπαίδευσης μεταξύ σχολικών μονάδων Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης.
11. Αναπτύσσει δίκτυο συνεργασίας με κοινοτικούς φορείς (κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες υγείας, υπηρεσίες ψυχικής υγείας, φορείς κοινωνικής και παιδικής προστασίας, δήμους, υπηρεσίες απασχόλησης, δικαστικές αρχές, και οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, ΜΚΟ και άτυπα δίκτυα) .
12. Αναλαμβάνει τον συντονισμό της διασύνδεσης σχολείου-οικογένειας-κοινότητας, αναπτύσσοντας κοινωνικά αλληλέγγυα δίκτυα και αξιοποιώντας τους πόρους της κοινότητας.
13. Πραγματοποιεί κατ' οίκον επισκέψεις, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο από τον ίδιο με σκοπό τη διερεύνηση, την παρέμβαση, την υποστήριξη του μαθητή και της οικογένειας, καθώς και την επί τόπου συμβουλευτική καθοδήγηση των φροντιστών σε θέματα διαχείρισης και ενίσχυσης του μαθητή στο σπίτι.
14. Παρέχει συνηγορία υπέρ των δικαιωμάτων των μαθητών και των οικογενειών τους ενώπιον υπηρεσιών και φορέων.
15. Συνεργάζεται με τις αρμόδιες αρχές προστασίας του παιδιού, όταν προκύπτουν ζητήματα παραμέλησης, κακοποίησης ή άλλων μορφών κοινωνικής ευαλωτότητας.
16. Συμμετέχει στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την προσαρμογή πρωτοκόλλων διαχείρισης κρίσεων, περιστατικών βίας, παραβατικότητας και προστασίας μαθητών.
17. Συντάσσει κοινωνικές εκθέσεις, εισηγήσεις, παραπεμπτικά και κάθε άλλο υπηρεσιακό έγγραφο που εμπίπτει στο επιστημονικό αντικείμενο της Κοινωνικής Εργασίας.
18. Συμμετέχει στον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενδοσχολικών επιμορφώσεων για εκπαιδευτικούς και γονείς.
19. Συνεργάζεται με τους Συμβούλους Εκπαίδευσης παιδαγωγικής και επιστημονικής ευθύνης.

20. Δεν υποκαθιστά το διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών ούτε αναλαμβάνει αναπληρώσεις διδακτικού προσωπικού.
21. Ασκεί το έργο του σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο που διασφαλίζει την εμπιστευτικότητα των συναντήσεων και διαθέτει την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή.
22. Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα του υποστηρικτικού έργου του κοινωνικού λειτουργού περιλαμβάνει ατομική και μικροομαδική υποστήριξη μαθητών, συνεργασία/συμβουλευτική με οικογένεια, κατ'οίκον επισκέψεις και κοινοτική κοινωνική εργασία.
23. Συμμετέχει στις τακτικές και έκτακτες διεπιστημονικές συναντήσεις της σχολικής μονάδας με σκοπό τον συν-σχεδιασμό, την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και τον αναστοχασμό των ολιστικών προγραμμάτων υποστήριξης.

B2. Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.) των Σ.Δ.Ε.Υ.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός αποτελεί μέλος της επιστημονικής ομάδας της Ε.Δ.Υ. και ασκεί το έργο του σύμφωνα με τις αρχές και τη μεθοδολογία της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας, με σκοπό την πρόληψη, την έγκαιρη παρέμβαση, την ψυχοκοινωνική υποστήριξη, την ενδυνάμωση των μαθητών και των οικογενειών τους, τη διασύνδεση του σχολείου με την κοινότητα και την άρση των φραγμών που παρεμποδίζουν την ισότιμη πρόσβαση και συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Για την εκπλήρωση του έργου του, ο Κοινωνικός Λειτουργός:

1. Διενεργεί ψυχοκοινωνική αξιολόγηση των μαθητών μέσω της λήψης και αξιολόγησης του Κοινωνικού Ιστορικού, της διερεύνησης του οικογενειακού, σχολικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, καθώς και της εκτίμησης των παραγόντων κινδύνου και προστασίας που επηρεάζουν τη σχολική φοίτηση, τη συμπεριφορά, τις κοινωνικές σχέσεις και την αλληλεπίδραση με τους ομοτίμους, τη συμμετοχή και την εκπαιδευτική πορεία τους. Για την αξιολόγηση δύναται να χρησιμοποιήσει κάθε πρόσφορο μεθοδολογικό εργαλείο (Ημιδομημένη συνέντευξη, συμμετοχική παρατήρηση, το αναπτυξιακό ιστορικό, κλείδες παρατήρησης, άτυπα εργαλεία, οικογενειόγραμμα, οικολογικός χάρτης, χάρτης του δικτύου υποστήριξης, κοινωνιόγραμμα κ.α.)
2. Αναγνωρίζει τους κοινωνικούς, οικογενειακούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εκπαιδευτική λειτουργικότητα του μαθητή και εισηγείται τις αναγκαίες ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις.
3. Συμμετέχει στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση του Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος (ΕΠΕ) του μαθητή, εισηγούμενος μέτρα ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, προστασίας και ένταξης.
4. Στηρίζει συστηματικά και προγραμματισμένα, σε ατομική και ομαδική βάση, τους μαθητές, που αντιμετωπίζουν προσωπικά ή άλλου είδους προβλήματα.
5. Σχεδιάζει και υλοποιεί ομαδικά προγράμματα στην τάξη, με στόχο την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, κουλτούρας σεβασμού στα δικαιώματα,

τη διαχείριση συγκρούσεων, την ενίσχυση της συνεργασίας, της ενσυναίσθησης, της συμπερίληψης, την πρόληψη της βίας, του σχολικού εκφοβισμού, της παραβατικότητας, της σχολικής διαρροής και κάθε μορφής κοινωνικού αποκλεισμού, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός θετικού, συμπεριληπτικού και υποστηρικτικού σχολικού κλίματος.

6. Παρέχει συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη στους γονείς και κηδεμόνες, μέσω ατομικών και ομαδικών συναντήσεων, με στόχο την υποστήριξη της διαδικασίας αποδοχής των αναγκών του μαθητή, την ενίσχυση του γονεϊκού ρόλου, της συνεργασίας με το σχολείο και της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των δυσκολιών του παιδιού.
7. Οργανώνει και συντονίζει ομάδες γονέων, σχολές γονέων και δράσεις οικογενειακής ενδυνάμωσης.
8. Συνεργάζεται συστηματικά με τα μέλη της ΕΔΥ και με τους εκπαιδευτικούς για την κατανόηση των ψυχοκοινωνικών παραγόντων που επηρεάζουν τη σχολική φοίτηση των μαθητών και συνδιαμορφώνει στρατηγικές υποστήριξης στο πλαίσιο της τάξης και της σχολικής ζωής.
9. Σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα πρόληψης παρέμβασης, πρόληψης, ευαισθητοποίησης και προαγωγής της ψυχικής υγείας, της κοινωνικής συνοχής, της αποδοχής της διαφορετικότητας, της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού και της ασφαλούς σχολικής ζωής.
10. Σχεδιάζει και εφαρμόζει προγράμματα συνεκπαίδευσης μεταξύ σχολικών μονάδων γενικής και ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης.
11. Υλοποιεί παρεμβάσεις σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, καθώς και σε επίπεδο σχολείου για τη διαχείριση κρίσεων, σχολικής βίας, παραμέλησης, σχολικής διαρροής, κακοποίησης, παραβατικότητας και άλλων ψυχοκοινωνικών καταστάσεων.
12. Διασυνδέει την οικογένεια και το σχολείο με κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες ψυχικής υγείας, δομές υγείας, δήμους, υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας, εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, υπηρεσίες παιδικής προστασίας και κάθε άλλο αρμόδιο φορέα, παρακολουθώντας τη συνέχεια και την αποτελεσματικότητα της υποστήριξης.
13. Πραγματοποιεί κατ' οίκον επισκέψεις, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο για την ολοκληρωμένη ψυχοκοινωνική αξιολόγηση ή την υποστήριξη της οικογένειας.
14. Εφαρμόζει τη μεθοδολογία της συνηγορίας, υποστηρίζοντας το σεβασμό των δικαιωμάτων των μαθητών και των οικογενειών τους, την πρόσβαση σε υπηρεσίες και παροχές, καθώς και την ισότιμη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.
15. Συμμετέχει στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων μετάβασης μεταξύ εκπαιδευτικών βαθμίδων, καθώς και προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης των μαθητών.
16. Συνεργάζεται με τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., τις Σ.Μ.Ε.Α.Ε., τους Συμβούλους Εκπαίδευσης, τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας και όλους τους συναρμόδιους φορείς, διασφαλίζοντας τη συνέχεια των παρεμβάσεων.
17. Συντάσσει κοινωνικές εκθέσεις, παραπεμπτικά έγγραφα και κάθε άλλο υπηρεσιακό έγγραφο που αφορά στο αντικείμενο της κοινωνικής εργασίας και συμμετέχει στην τεκμηρίωση των αποφάσεων της Ε.Δ.Υ.

18. Συμμετέχει στην ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας με την τοπική κοινότητα και συντονίζει δράσεις που ενισχύουν τη συμπερίληψη, την κοινωνική συνοχή και την υποστήριξη ευάλωτων μαθητικών πληθυσμών.
19. Συνεργάζεται με τους Κοινωνικούς Λειτουργούς των άλλων εκπαιδευτικών και υποστηρικτικών δομών προς όφελος των μαθητών και των οικογενειών.
20. Συμμετέχει σε ενδοσχολικές επιμορφώσεις συμβάλλοντας στη συνεχή βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.
21. Ασκεί το έργο του σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο που διασφαλίζει την εμπιστευτικότητα των συναντήσεων, προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα και διαθέτει την αναγκαία υλικοτεχνική υποδομή για ατομικές και ομαδικές παρεμβάσεις.
22. Δεν υποκαθιστά το διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών ούτε αναλαμβάνει καθήκοντα ξένα προς το επιστημονικό αντικείμενο της Κοινωνικής Εργασίας. Το έργο του ασκείται αυτοτελώς, στο πλαίσιο της διεπιστημονικής συνεργασίας και σύμφωνα με τις αρχές της δεοντολογίας του επαγγέλματος.

B3. ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός στο πλαίσιο της διεπιστημονικής συνεργασίας της υπηρεσίας

1. Διενεργεί ολοκληρωμένη ψυχοκοινωνική διερεύνηση για τον μαθητή και την οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον του.
2. Λαμβάνει, συντάσσει και επικαιροποιεί το κοινωνικό ιστορικό.
3. Αξιολογεί τους ατομικούς, κοινωνικούς, οικογενειακούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη φοίτηση, τη συμμετοχή και την εκπαιδευτική πορεία του μαθητή.
4. Συμμετέχει στη σύνθεση της διεπιστημονικής αξιολόγησης και τη διαμόρφωση των εισηγήσεων του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.
5. Δύναται να πραγματοποιεί συναντήσεις με τον μαθητή όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο για την ολοκλήρωση της ψυχοκοινωνικής εκτίμησης.
6. Παρέχει ατομική και ομαδική συμβουλευτική υποστήριξη σε γονείς και κηδεμόνες.
7. Οργανώνει και συντονίζει ομάδες γονέων.
8. Ενημερώνει τις οικογένειες για τα δικαιώματα, τις παροχές και τις διαθέσιμες υπηρεσίες υποστήριξης.
9. Υποστηρίζει τις οικογένειες στη διαχείριση κοινωνικών, οικονομικών ή άλλων παραγόντων που επηρεάζουν τη σχολική ένταξη του μαθητή.
10. Λειτουργεί ως συνήγορος των δικαιωμάτων του μαθητή, της οικογένειας και συλλογικοτήτων.

11. Αναπτύσσει και συντονίζει δίκτυα συνεργασίας με υπηρεσίες υγείας, ψυχικής υγείας, κοινωνικής προστασίας, πρόνοιας, δικαιοσύνης, απασχόλησης και κάθε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα.
12. Πραγματοποιεί τις αναγκαίες παραπομπές και παρακολουθεί την πορεία υλοποίησής τους.
13. Συντονίζει τη συνεργασία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών προς όφελος του μαθητή και της οικογένειας.
14. Παρεμβαίνει για την άρση των κοινωνικών εμποδίων που δυσχεραίνουν τη φοίτηση ή τη συμμετοχή του μαθητή στην εκπαιδευτική διαδικασία.
15. Πραγματοποιεί τακτικές επισκέψεις στις σχολικές μονάδες αρμοδιότητας του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.
16. Υποστηρίζει επιστημονικά τις Ε.Δ.Υ., τις Σ.Μ.Ε.Α.Ε. και τις σχολικές μονάδες γενικής εκπαίδευσης.
17. Συνεργάζεται με τους αρμοδίους Συμβούλους Εκπαίδευσης για τον συντονισμό των ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων.
18. Συνεργάζεται με τους κοινωνικούς λειτουργούς των σχολείων.
19. Συμμετέχει στην παρακολούθηση της εφαρμογής των εισηγήσεων του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.
20. Αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και εισηγείται την αναθεώρησή τους όταν απαιτείται.
21. Σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα πρόληψης παρέμβασης, πρόληψης, ευαισθητοποίησης και προαγωγής της ψυχικής υγείας, της κοινωνικής συνοχής, της αποδοχής της διαφορετικότητας, της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού, ενεργούς πολιτεότητας και της ασφαλούς σχολικής ζωής.
22. Οργανώνει επιμορφωτικές δράσεις για εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές,
23. Αναπτύσσει δράσεις ενημέρωσης για ζητήματα σχολικής βίας, εκφοβισμού, κακοποίησης, παραμέλησης, εξαρτήσεων, παραβατικότητας, σχολικής διαρροής, ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου, διαφορετικότητας, κοινωνικής ένταξης, ψυχοκοινωνικής ενδυνάμωσης και ευημερίας.
24. Συμμετέχει στη δημιουργία και διάχυση επιστημονικών εργαλείων, πρωτοκόλλων και καλών πρακτικών.
25. Πραγματοποιεί επισκέψεις στην κατοικία της οικογένειας, όταν κριθεί αναγκαίο, με σκοπό την πληρέστερη ψυχοκοινωνική εκτίμηση, την υποστήριξη της οικογένειας και τη διασύνδεσή της με τις κατάλληλες υπηρεσίες.
26. Συντάσσει εκθέσεις και εισηγήσεις προς τους αρμόδιους φορείς.
27. Συμμετέχει σε δράσεις επιμόρφωσης, επιστημονικής έρευνας, ανάπτυξης εργαλείων κοινωνικής εργασίας και διάχυσης καλών πρακτικών, καθώς και στην πρακτική άσκηση φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας.

B4. Σχολεία Γενικής Εκπαίδευσης Α/θμιας & Β/θμιας

Ο Κοινωνικός Λειτουργός στη γενική αγωγή

1. Αποτελεί τον σύνδεσμο και τον διαμεσολαβητή μεταξύ του μαθητή, σχολείου, της οικογένειας και των άλλων κοινωνικών φορέων και υπηρεσιών που ασχολούνται με το παιδί και την οικογένεια.
2. Συντάσσει το Κοινωνικό Ιστορικό του μαθητή σε συνεργασία με τους γονείς και εισηγείται τις αναγκαίες παρεμβάσεις για την καλύτερη προσαρμογή του στο σχολικό πλαίσιο, για την ισότιμη συμπερίληψη, την ευημερία και την ομαλή σχολική του ζωή.
3. Στηρίζει συστηματικά και προγραμματισμένα, σε ατομική ή/και ομαδική βάση, τους μαθητές που αντιμετωπίζουν προσωπικά ή άλλου είδους προβλήματα.
4. Προετοιμάζει τους μαθητές που πρόκειται να αποφοιτήσουν κι οργανώνει τη μετάβαση στο νέο σχολικό πλαίσιο σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τις αρμόδιες υπηρεσίες της κοινότητας.
5. Συνεργάζεται με την οικογένεια του μαθητή για τη συνεργασία σχολείο και οικογένειας, την εξασφάλιση των όρων απρόσκοπτης συμμετοχής στη σχολική ζωή και την αντιμετώπιση προβλημάτων προσωπικής ή κοινωνικής φύσης (παρέχοντας συμβουλευτική υποστήριξη σε ατομική ή ομαδική βάση).
6. Διοργανώνει συγκεντρώσεις γονέων, σε συνεργασία με τη διεύθυνση και το προσωπικό του σχολείου, ενημερώνοντάς τους για υποστηρικτικές υπηρεσίες και παροχές που δικαιούνται.
7. Έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιεί προγραμματισμένες επισκέψεις στις οικογένειες των μαθητών και να συνοδεύει τους γονείς σε διάφορες υπηρεσίες, όταν κρίνεται αναγκαίο, σε συνεργασία με τον Διευθυντή.
8. Σχεδιάζει, οργανώνει και υλοποιεί προγράμματα πρώιμης παρέμβασης, πρόληψης και προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας και προστασίας των μαθητών σε συνεργασία με: α) τους υπεύθυνους για την παιδαγωγική καθοδήγηση και τη συμβουλευτική υποστήριξη του σχολείου και β) με τους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες.
9. Αποτυπώνει τις υφιστάμενες δομές ψυχοκοινωνικής υποστήριξης της κοινότητας, με στόχο τη δημιουργία τοπικών δικτύων υποστήριξης ανάμεσα στις σχολικές μονάδες και τις υπηρεσίες και φορείς της κοινότητας των και ανάμεσα σε άλλες σχολικές μονάδες ανεξαρτήτως βαθμίδας.
10. Συνεργάζεται με τους υπεύθυνους παιδαγωγικής καθοδήγησης, ιατροπαιδαγωγικές και κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες ψυχικής υγείας, δομές πρόληψης και κάθε φορέα που υποστηρίζει το έργο του.
11. Ενημερώνει τις οικογένειες για τα δικαιώματα, τις παροχές και τις διαθέσιμες υπηρεσίες υποστήριξης.
12. Υποστηρίζει τις οικογένειες στη διαχείριση κοινωνικών, οικονομικών ή άλλων παραγόντων που επηρεάζουν τη σχολική ένταξη του μαθητή.
13. Λειτουργεί ως συνήγορος των δικαιωμάτων του μαθητή και της οικογένειας.
14. Αναπτύσσει και συντονίζει δίκτυα συνεργασίας με υπηρεσίες υγείας, ψυχικής υγείας, κοινωνικής προστασίας, πρόνοιας, δικαιοσύνης, απασχόλησης και κάθε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα.

15. Πραγματοποιεί τις αναγκαίες παραπομπές και παρακολουθεί την πορεία υλοποίησής τους.
16. Συντονίζει τη συνεργασία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών προς όφελος του μαθητή και της οικογένειας.
17. Σε περιπτώσεις ενδείξεων παραμέλησης, κακοποίησης ή άλλων σοβαρών προβλημάτων, συνεργάζεται με τις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες του οικείου Δήμου και τις αρμόδιες δικαστικές αρχές.
18. Συντάσσει Κοινωνικές Εκθέσεις που αναφέρονται σε θέματα των αρμοδιοτήτων του.
19. Παρεμβαίνει σε καταστάσεις κρίσης και ευαισθητοποιεί τους μαθητές σε κοινωνικά θέματα (σχολικός εκφοβισμός, σεβασμός στη διαφορετικότητα κ.α.) και προάγει την πρόληψη, μέσω προγραμμάτων στη σχολική κοινότητα.

Γ. Θεσμικές & Λειτουργικές Προτάσεις

Με σκοπό τη βελτίωση του έργου των κοινωνικών λειτουργών και την αποτελεσματικότερη προστασία της σχολικής κοινότητας, καταθέτουμε τις ακόλουθες προτάσεις:

1. **Αύξηση Οργανικών Θέσεων:** Αύξηση των οργανικών θέσεων των Συμβούλων Εκπαίδευσης Κοινωνικών Λειτουργών (ΠΕ30) ανά Περιφερειακή Διεύθυνση για την επαρκή επιστημονική καθοδήγηση των υπηρετούντων συναδέλφων μετά και την αύξηση στον αριθμό των υπηρετούντων κοινωνικών λειτουργών στις εκπαιδευτικές δομές.
2. **Ατομική Υποστήριξη μαθητών στις ΕΔΥ:** Άμεση τροποποίηση του κανονισμού λειτουργίας των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ), ώστε να ορίζεται ρητά ότι ο Κοινωνικός Λειτουργός (ΠΕ30) παρέχει συστηματική υποστήριξη στους μαθητές και σε ατομική βάση, αίροντας μια αδικαιολόγητη νομοθετική αβλεψία και αποκαθιστώντας την ευθυγράμμιση με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο των ΣΜΕΑΕ (ΦΕΚ 449/2007), των ΕΔΕΑΥ (ΦΕΚ 315/2014), όπως ίσχυε και των Γενικών/Επαγγελματικών Σχολείων (ΦΕΚ 3032/2017). Η πρόταση αυτή επιβάλλεται διότι: **α)** η «Κοινωνική Εργασία με Άτομα» αποτελεί θεμελιώδη και αυτόνομη επιστημονική μεθοδολογία εστιασμένη στην ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση του μαθητή μέσα από την αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον, **β)** δημιουργείται μια ακατανόητη θεσμική αντίφαση όταν ο ίδιος επαγγελματίας θεωρείται επαρκής για ατομική υποστήριξη στο Ειδικό ή Γενικό Σχολείο αλλά «αναρμόδιος» εντός της ΕΔΥ, **γ)** προλαμβάνονται επικίνδυνα λειτουργικά κενά σε περιπτώσεις υποστελέχωσης ή απουσίας Ψυχολόγου (ΠΕ23), όπου οι ευάλωτοι μαθητές στερούνται παντελώς ατομικής φροντίδας, και **δ)** διασφαλίζεται ο διακριτός, ισότιμος και συμπληρωματικός ρόλος Ψυχολόγου και Κοινωνικού Λειτουργού, εξαλείφοντας τις συντεχνιακές τριβές εντός των διεπιστημονικών ομάδων προς όφελος της σχολικής κοινότητας.
3. **Μείωση του αριθμού σχολείων ευθύνης των ΕΔΥ:** Η κάλυψη 5 σχολείων συνεπάγεται την παρουσία του Κοινωνικού Λειτουργού μόλις μία ημέρα την εβδομάδα σε κάθε σχολική μονάδα, γεγονός που καθιστά αδύνατη τη

συστηματική ατομική και ομαδική υποστήριξη, τη διαμεσολάβηση με την οικογένεια, την κοινοτική δικτύωση και την άμεση διαχείριση εκτάκτων κρίσεων. Η μείωση αυτή είναι η μόνη που διασφαλίζει την ουσιαστική πρόληψη και τη σταθερή οργανική σύνδεση του επαγγελματία με τη σχολική κοινότητα.

4. **Ανάθεση του Ρόλου του Συμβούλου Σχολικής Ζωής (ΣΣΖ):** Ανάθεση του ρόλου του ΣΣΖ και σε κοινωνικούς Λειτουργούς (ΠΕ30) στις ΣΜΕΑΕ Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, συναφούς μεταπτυχιακού ώστε να αποφεύγεται η επικάλυψη ρόλων.
5. **Ωρολόγιο Εβδομαδιαίο Πρόγραμμα ΣΜΕΑΕ:** Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα του υποστηρικτικού έργου του κοινωνικού λειτουργού, λόγω του πολυεπίπεδου έργου του, να μην περιορίζεται στην ατομική και μικροομαδική υποστήριξη των μαθητών, αλλά να συμπεριλαμβάνει και τη συνεργασία/συμβουλευτική με οικογένεια, τις κατ'οίκον επισκέψεις και τη συνεργασία με τους φορείς/υπηρεσίες της κοινότητας.
6. **Διασύνδεση με Πανεπιστήμια & Δημιουργία Ψηφιακού Αποθετηρίου (ΙΕΠ/ΣΚΛΕ):** Σύνδεση με τα πανεπιστημιακά τμήματα Κοινωνικής Εργασίας για τη διεξαγωγή ερευνών και στοχευμένων επιμορφώσεων για τους κοινωνικούς Λειτουργούς και δημιουργία κοινού ψηφιακού αποθετηρίου (μέσω ΙΕΠ, πανεπιστημίων, Συμβούλων Εκπαίδευσης ΠΕ30, ΣΚΛΕ) με οδηγούς, εργαλεία, διεθνή πρωτόκολλα και βιβλιογραφία.
7. Να αποσαφηνιστεί ότι την επιστημονική ευθύνη του Κοινωνικού Λειτουργού στις ΕΔΥ έχει ο **Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ30** σε θέματα που αφορούν στην άσκηση του έργου του.
8. Να θεσμοθετηθεί η **μεταφορά φακέλου μαθητή** σε περίπτωση μεταγραφής και μετάβασης στην επόμενη βαθμίδα καθώς και η συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών λειτουργών των σχολείων και των ΚΕΔΑΣΥ.
9. Να προβλέπεται **φάκελος μαθητή στη γενική εκπαίδευση**, όπως στις ΣΜΕΑΕ και τις ΕΔΥ, για τη διασφάλιση των εγγράφων, όπως τα αρχεία των κοινωνικών λειτουργών του προγράμματος ΕΣΠΑ (κοινωνικό ιστορικό, γνωματεύσεις, εκθέσεις κ.α.).

Δ. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ & ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ισχύον Ελληνικό Νομοθετικό Πλαίσιο & Γνωμοδοτήσεις

- Γνωμοδότηση Εισαγγελίας Αρείου Πάγου 9/1988. *Ειδικό επαγγελματικό απόρρητο Κοινωνικών Λειτουργών και σύγκρουση καθηκόντων.*
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 449/τ.Β'/03-04-2007). *Καθορισμός των ιδιαίτερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) στις ΣΜΕΑΕ.*
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 315/τ.Β'/12-02-2014). *Νόμιμη σύσταση των ΕΔΕΑΥ και καθορισμός των ιδιαίτερων καθηκόντων των μελών και συντονιστών αυτών.*
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 3032/τ.Β'/04-09-2017). *Καθήκοντα και αρμοδιότητες των κλάδων ΠΕ23 Ψυχολόγων και ΠΕ30*

Κοινωνικών Λειτουργιών στα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής εκπαίδευσης.

- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 5614/τ.Β'/13-12-2018). Κ.Υ.Α. 211076/ΓΔ4/2018: Ενιαίος Κανονισμός λειτουργίας των Κ.Ε.Σ.Υ. (νυν ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.) – Άρθρο 18 (Καθήκοντα και αρμοδιότητες Κοινωνικού Λειτουργού).
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 1088/τ.Β'/02-04-2019). Υ.Α. 48275/Δ3/2019: Καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού των Σ.Μ.Ε.Α.Ε.
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 136/τ.Α'/23-07-2021). Νόμος 4823/2021: Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις.
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 5009/τ.Β'/27-10-2021). Κ.Υ.Α. 134960/Δ3/2021: Ενιαίος κανονισμός λειτουργίας των Σ.Δ.Ε.Υ. και των Ε.Δ.Υ. της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης – Άρθρο 5 (Καθήκοντα και αρμοδιότητες Κοινωνικού Λειτουργού Ε.Δ.Υ.).

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. (1948). *Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* (Απόφαση 217 Α). <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. (1989). *Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού* (Απόφαση 44/25). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. (2006). *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες* (Απόφαση 61/106). <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

International Federation of Social Workers (IFSW) & International Association of Schools of Social Work (IASSW). (2014). *Global Definition of Social Work*. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Κατσαμά, Ε. (2024). *Κοινωνική Εργασία με Ομάδες στην Εκπαίδευση*. Τόπος.

Καλλινικάκη, Θ., & Κασέρη, Ε. (2014). Κοινωνική εργασία στην εκπαίδευση. Στο Θ. Καλλινικάκη (Επιμ.), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Εργασία* (σσ. 245-270). Τόπος.

Μητροπούλου, Φ. Α. (2025). *Κοινωνική εργασία στην εκπαίδευση: Παρεμβάσεις οικοσυστημικής κατεύθυνσης για την ένταξη μαθητών/τριών Ρομά στην*

πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών). Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών (ΕΑΔΔ). <https://doi.org/10.12681/eadd/61314>

Mullaly, B., & West, J. (2017). *Challenging oppression and confronting privilege: A critical social work approach* (3rd ed.). Oxford University Press.

Πιλήσης, Θ. (2011). Η σχολική κοινωνική εργασία στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις, προκλήσεις και προβληματισμοί. Στο Σ. Πάρλαλης (Επιμ.), *Οι πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και την Κύπρο* (σσ. 120-145). Πεδίο.

Rogers, B., Payne, M., & Smith, M. (2020). *Strengths-based social work practice*. Routledge.

UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. World Conference on Special Needs Education: Access and Quality. Salamanca, Spain. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development* (A/RES/70/1). <https://sdgs.un.org/2030agenda>